

Eesti Keele Instituut

SULETUD SUBKULTUURIDE SUBPRODUKTIDEST: KINNIPIDAMISKOHA JA SÕJAVÄE SLÄNGIST JA RIITUSTEST

Doktorantide sügiskool „DIALOGID SUBKULTUURIDEGA“
Jänedal 17.–18.11.2016

Tõnu Tender

Eesti Keele Instituut

Sissejuhatuseks: suletud subkultuuride subproduktid

- VSL KOK KÕNEK rups, teisejärgulised tapasaadused, nt looma v linnu pea, siseelundid, saba vms toiduainena
- Subkultuur versus (kõrg)kultuur / peavoolukultuur?
- Vaatlen peamiselt 20. sajandi suurriigi Nõukogude Liidu kahe subkultuuri — sõjaväe ja kinnipidamiskoha — olulisemaid jooni: traditsioone ja tavasid, slängi, riitusi jm.
- Kõik keelekasutajad kõnelevad vähemalt ühte murret (linna- või maamurret, standardset või mittestandardset, kõrgemal või madalamal ühiskondlikul positsioonil seisvate rühmade murret). Standardne keelekasutuski (eesti kirjakeel) on murre. Keele sisemisest ehitusest lähtudes ei ole ühel murdel teise ees eelist (eesti kirjakeel kui murre ehk „kirjakeelemurre” ei ole parem ega halvem kui võru või mulgi murre). Kuid mõnele murdele on sotsiaalsetest hinnangutest lähtudes eelis antud, ühte murret on peetud prestiižikamaks kui teist (J. K. Chambers ja P. Trudgill Dialectology 1980)

Sissejuhatuseks (2)

- Sõjaväe ja kinnipidamiskoha (vangla, laagri) vahel on teatud sarnasusi. Mõlemale on ühine meeste ülekaal, hierarhilisus ja teatav eraldatus muust maailmast.
- Märkimisväärne osa N. Liidu elanikkonnast sai tunda laagrite ja/või vanglaelu. Sõjaväeteenistuski oli meestele Nõukogude Liidus kohustuslik.
- Eksisteerivad ka naiskurjategijad ning nende subkultuur, kuid naiste kuritegevuslik aktiivsus on meeste omast madalam. (Eesti naiste kuritegelik aktiivsus on meeste kuritegelikust aktiivsusest kordades madalam, 1980ndatel u seitse korda madalam (Leps, A. Kuritegevus Eestis. Tartu, 1991, lk 11). Alaealiste kurjategijate hulgas on poisse 14 korda rohkem kui tüdrukuid, kuid alaealiste kurjategijate tüdrukute arv suureneb kiiremini kui poistel (Leps 1991: 70).
- Kas pidada vaadeldavaid nähtusi subkultuuri(de)ks või hoopis peavoolukultuuri(de)ks?

Sissejuhatuseks (3)

Mõne viidatava autori tutvustus

Anne Applebaum (sünd 1964)

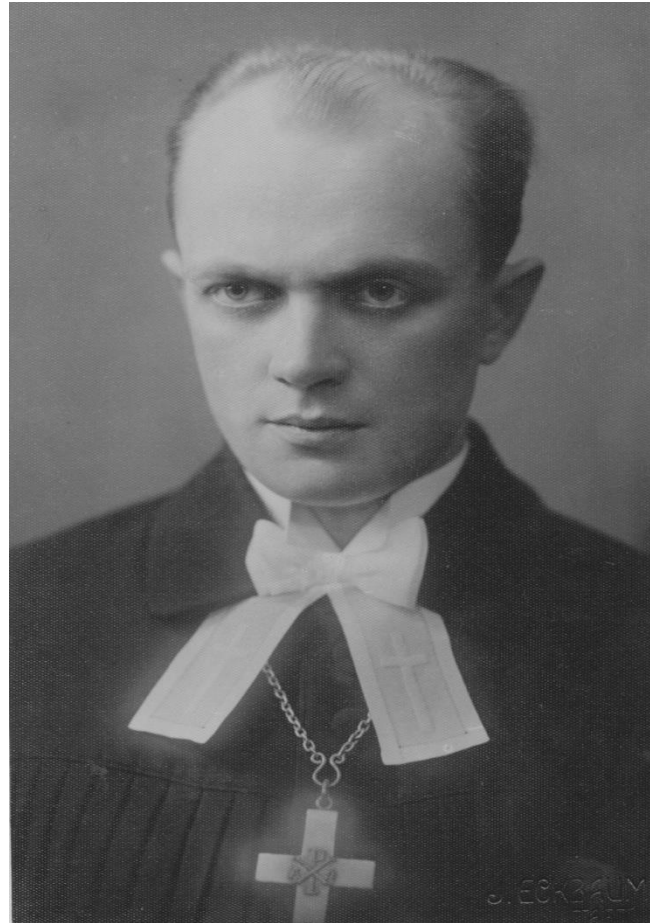
Pulitzeri auhind raamatu *Gulag* eest, 2004

Harri Haamer (8. juuli 1906 – 8. august 1987)

eesti vaimulik ja skaudijuht
1948-1955 oli ta Kolõma laagris

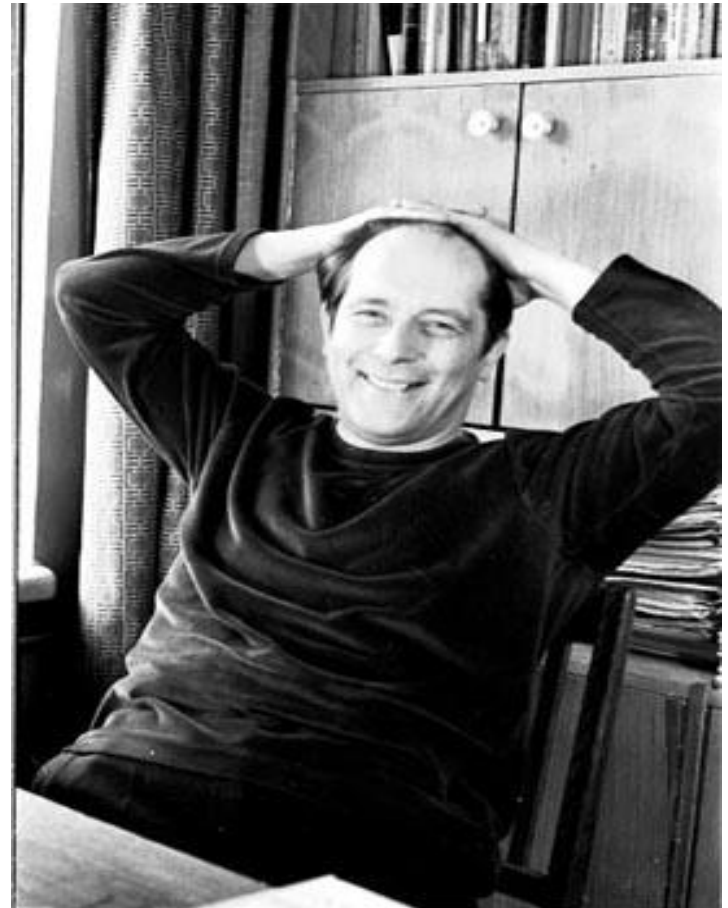
Meie elu on taevas.
Siberimälestused. Logos, 1993.

Jaan Kross (19. veebruar 1920 – 27. detsember 2007)

Saksa okupatsiooni ajal 1944. a viibis ta eeluurimise all Keskvanglas. Eesti NSV Riikliku Julgeoleku Rahvakomissariaat arreteeris ta **1946.** aastal, ta mõisteti süüdi NKVD Erinõupidamise otsusega ja viibis GULAGi laagrites Krasnojarski krais ja Komis, kust vabanes **1954.** aastal.

Kallid kaasteelised (I), 2003

Ahto Levi (Levi Lippu) (18.07.1931— 20.01.2006)

Õppis 1938–1944 Kaali ja Kuressaare algkoolis. 1944 viidi Saksamaale, 1944–1945 oli lennuväe abiteenistuses. Istus Brandenburgi vanglas ja naasis 1947 Eestisse. 1948–1963 vangilaagrites; põgenes korduvalt, istus selle eest Tomski, Kaluga ja Kirovogradi vanglas.

1968. a-st kutseline kirjanik Moskvas, ilmus tema autobiograafiline romaan (vn k) *Halli hundi päevik* (eesti k 1968 ja 1973). 1971 valmis Mosfilmis selle põhjal film „Tagasipöördumine ellu“.

1996 ilmus Tallinnas (Olioni kirjastus) *Valdemor: lugu varaste elust ...*

Enn Sarv (13.05.1921–22.03.2008) (a-ni 1932 Espenstein)

Eesti vabadusvõitleja. 1941–1944 Eesti Vabariigi Rahvuskomitee liige. Arreteeriti 1944 Saksa Julgeolekupolitsei poolt, 1944–1945 Stutthofi koonduslaagris Poolas. 1946 arreteeriti NKVD poolt, 1947-1953 sunnitööl Vorkutas, 1953–1957 kaevandusinsener Vorkutas. 1958 Eestis tagasi, rehabiliteeriti.

Vabakutseline tõlkija. Paljude juriidiliste ning ajalooalaste raamatute ja artiklite autor.

Vorkuta – vangide maa. Akadeemia
Nr 9–10, 2002

Aleksandr Issajevitš Solženitsõn (11. dets. 1918– 3. august 2008)

Vene kirjanik ja dissident. Tema kuulsaim teos on *Gulagi arhipelaag*, mis ilmus *samizdat'*ina ja valmis suures osas Eestis. Tuntud on ka jutustus *Üks päev Ivan Denissovitsši elus* (1962, eesti k 1963).

Sõdis Punaarmee koosseisus II MS-s, lõpetas 1942 suurtükiväekooli, sai patareikomandöriks, sõdis 1945. aasta veebruarini ja tõusis suurtükiväes kapteni auastmesse. Lahinguliste teenete eest autasustati teda kahe ordeniga.

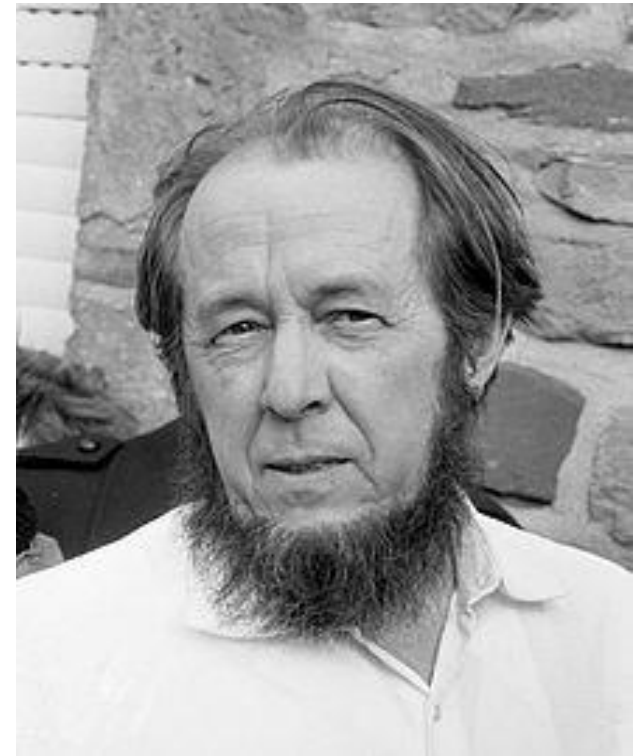
Arreteeriti 1945 nõukogudevastase agitatsiooni eest: kritiseeris erakirjas Stalinit, mõisteti 8 aastaks vangi (kuni **1953** a-ni).

Tema poliitilistele vaadetele avaldas tugevat mõju kongikaaslane Lubjankal Arnold Susi.

Vangilaagrist vabanemise järel oli 1956. a-ni sundasumisel Kasahhi NSV-s. 1970 pälvis

Nobeli kirjandusauhinna. Saadeti 14.II 1974

Nõukogude Liidust välja.

Viktor Suvorov (Vladimir Rezun), (sünd. 20. aprill 1947 Primorje krais, Barabaši külas)

Vene harrastusajaloolane ja kirjanik, end. sõjaväelane (alampolkovnik). Õppis Voroneži Suvorovi sõjakoolis ja Kalinini (Tver) Suvorovi sõjakoolis. Jätkas Kiievi kõrgema sõjakooli II kursusel. 19-aastaselt NLKP liige. Osales 1968 a augustis–septembris Praha kevade mahasurumisel. 1970–1974 õppis Nõukogude sõjaväe luureakadeemias Sõjalis-Diplomaatilises Akadeemias, pärast lõpetamist suunati NLi sõjaväeluure residentuuri Genfi.
1978. a palus Uks poliitilist varjupaika.

Juba tema esimene raamat *Jäälõhkuja* tekitas suurt poleemikat. Tõlgendas ajalugu NSVLile ebasobivalt, solvas mälestust Suurest Isamaasõjast.

Mõisteti NLi ajal surma, otsust ei ole tühistatud.

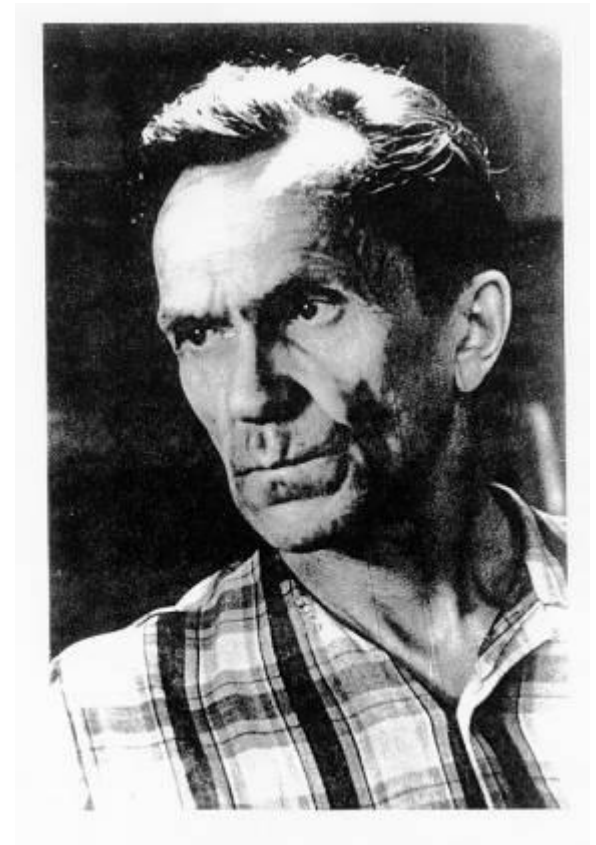

Varlam Šalamov (1907–1982)

Vene kirjanik. 1929–1932 ja 1937–1956 vangilaagrites.

Käsitlenud inimeksistentsi vangilaagrite äärmuslikes oludes. Proosa („Kolõma jutustused”), mälestused ja luule.

Otšerki prestupnogo mira

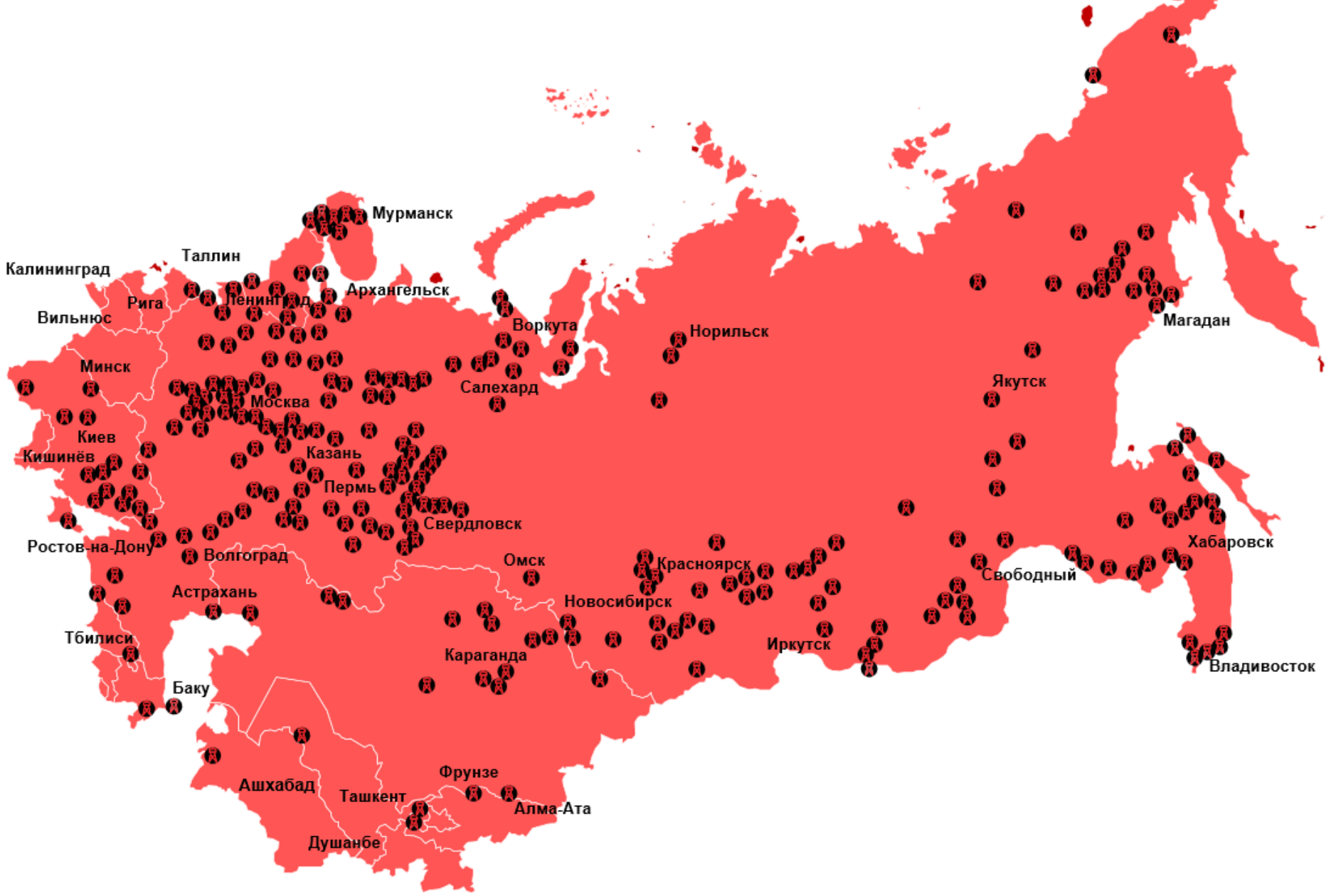

Kui palju laagreid ja kinnipeetavaid?

N. Liidus oli **tuhandeid koonduslaagreid**, neist käis läbi **miljoneid inimesi**. Hinnangud ohvrite arvu kohta olid pikka aega oletuslikud (kas suurendatud või vähendatud), nüüdseks on olemas kindlamaid andmeid (Applebaum 2005: 529–530)

Kui palju oli kinnipeetavaid? (1)

Aasta	Arv
1930	179 000
1931	212 000
1932	268 700
1933	334 300
1934	510 307
1935	965 742
1936	1 296 494
1937	1 196 369
1938	1 881 570
1939	1 672 438

Kui palju oli kinnipeetavaid? (2)

Aasta	Arv
1940	1 659 992
1941	1 929 729
1942	1 777 043
1943	1 484 182
1944	1 179 819
1945	1 460 677
1946	1 703 095
1947	1 721 543
1948	2 199 535
1949	2 356 685
1950	2 561 351
1951	2 525 146
1952	2 504 514
1953	2 468 524

Kui palju oli kinnipeetavaid? (3)

Aastate kohta esitatud arvud on petlikud: varjavad laagrisüsteemi ülisuurt läbivoolavust, nt 1943. a-l käis GULAGi süsteemist läbi 2 421 000 vangi, kuigi koguarvud 1943. a alguses ja lõpus näitavad kahanemist 1,5 miljonilt 1,2-le.

Sõja ajal lahkus laagritest Punaarmeesse peaaegu miljon vangi, see ei peegeldu statistikas, kuna ka sõja ajal tuli palju vange juurde.

Nt 1947. a-l tuli laagritesse 1 490 959 vangi ja lahkus 1 012 967 – tohutu suur läbivool (Applebaum 2005: 530).

Vangid: surid, põgenesid, neil olid lühikesed karistusajad, neid vabastati Punaarmeesse edutati administratiivsele kohale. Esines ka vanade ja haigete vangide ning rasedate naiste amnestiaid, millele järgnesid uued arreterimislained.

1929–1953 käis laagritest ja kolooniatest läbi 18 miljonit (!) NLi kodanikku (Applebaum 2005: 530). Kõik ei istunud Gulagi koonduslaagris. (Sajad tuhanded mõisteti eksimuste eest töökohal „sundtööle ilma vangistuseta“).

Sundtööliste koguarv oli 28,7 miljonit (Applebaum 2005: 532).

Kui paljud sundtöolistest surid? (1)

Kui paljud neist 28,7 miljonist sundtöolisest surid? Vangide Registreerimise Osakonna arhiiviandmeid, milles ei kajastu tõenäoliselt surmad vanglas ega tappide ajal. Aruanne on koostatud NKVD raportite põhjal, mitte üksikute laagrite dokumentide alusel. See ei hõlma ka eriasumisele saadetuid.

Aasta	Arv
1930	7 980 (4,2%)
1931	7 283 (2,9%)
1932	13 197 (4,8%)
1933	67 297 (15,3%)
1934	25 187 (4,28%)
1935	31 636 (2,75%)
1936	24 993 (2,1%)
1937	31 056 (2,4%)
1938	108 654 (5,35%)
1939	44 750 (3,1%)

Kui paljud sundtöolistest surid? (2)

Aasta	Arv
1940	41 275 (2,7%)
1941	115 484 (6,1%)
1942	352 560 (24,9%)
1943	267 826 (22,4%)
1944	114 481 (9,2%)
1945	81 917 (5,95%)
1946	30 715 (2,2%)
1947	66 830 (3,59%)
1948	50 659 (2,28%)
1949	29 350 (1,2%)
1950	24 511 (0,95%)
1951	22 466 (0,92%)
1952	20 643 (0,84%)
1953	9 628 (0,67%)

Kui paljud sundtöolistest surid? (3)

- 1933 – näljahäda, mis tappis 6–7 miljonit NLi kodanikku.
- 1938 – massilised hukkamised laagrites.
- Paljudes laagrites oli tavaks vabastada suremise äärel olevaid vange, see vähendas suremuse koguarvu.
- Ametlik statistika ei kajasta mahajäänud naiste, laste ja eakate vanemate surmasid. Statistika ei kajasta Stalini repressioonide kumulatiivset mõju perede elule ja tervisele. Nt mees hukati rahvavaenlasena, ta naine viidi rahvavaenlase perekonnaliikmena laagrisse, lapsed kasvasid lastekodudes ja liitusid kuritegelike jõukudega ... (Applebaum 2005: 535).

Kinnipeetavad armees (1)

Endise NL **armee** ja **kinnipidamiskohtade** traditsioonides leidub mitmeid sarnasusi !!!

Kindral **Remezovi** juhitud **20. armee 69. laskurkorpust** nimetavad sakslased dokumentides “mustaks korpuseks”. Selle paljud sõdurid kandsid suvelgi **musta** vormi. Samuti teise strateegilise ešeloni **21. armee 63. laskurkorpus** (mida juhatas kindralleitnant **Petrovski**) (Suvorov 2000: 274-275).

Teise strateegilise ešeloni **24. armee** (esialgu juhatas kindral S. Kalinin, hiljem NKVD kindralmajor Konstantin Rakutin) viidi Siberist läände, oli samuti **must**. Põhjus: “metsaraidureid” tavaliselt ei riietatudki sõjaväevormi. Nii oli armee siseministeeriumi laagrite valitsuse toidul (mitte kindralstaabi tagala korraldamise valitsuse toidul). Seetõttu pandi 24. armeed juhtima tšekist Rakutin (Suvorov 2000: 278).

Kinnipeetavad armees (2)

Sõja ajal saatis Stalin Gulagist rindele (oma süüd lunastama) neid, kes suutsid relva kanda. Vahel saadeti zekke rindele omas riietuses: erinevus armeest – musta värvi bušlatt igal aastaajal.

Läänepiirile hakkasid mustad diviisid liikuma 13. juunil 1941! Neid hakati formeerima 1940. aasta juunis (Suvorov 2000: 278).

Seega: II MS ajal sunniti paljud kinnipidamiskohtades istuvad süüdimõistetud, sh paadunud kurjategijad surmaahvardusel rindele. Suur osa neist teenis Rokossovski 16. armees (Suvorov 2000: 279–287; Šalamov 1989: 505).

“Palju aastaid hiljem kirjutatakse sellest ajajärgust raamatuid ja luuakse laulegi. Mäletatakse Vössotskit:

Las need uued zekid vaatavad,

Välja loevad – kindel see, –

Meie klaasistunud saatuse

Kirjareast: “kõik läksid rindele”. (Suvorov 2000: 279).

Kinnipeetavad armees (3)

Konstantin Rokossovski (21.12.1896 Varssavi – 3.08.1968 Moskva) oli Poola ja NSV Liidu sõjaväelane. Sattus Stalini terrori ajal põlu alla. Teda süüdistati spionaažis Poola kasuks. Ülekuulamistel peksti Rokossovskilt välja mitmed hambad, ribid löödi sisse. Vabastati selgitusteta 22. märtsil 1940.

1941. aasta septembris nimetas Stalin isiklikult **Rokossovski** juhtima **16. armeed**. See oli esimene armee, mis moodustati **suuresti trahvipataljonidesse määratud sõduritest**. Moskva kaitsmine, Stalingrad, piiras sisse Pauluse 6. armee, Lahingud Kurski kaarel jne.

Kinnipeetavad armees (4)

Endine krimka Mihhail Djomin: “Peaaegu kogu Rokossovski armee koosnes koonduslaagrite vangidest.” (Дёмин М. Блатной. – Нью-Йорк: Русика, 1981, lk 26).

Rokossovski „unustas“ oma memuaarides lisada, kes tema armeesse kuulusid. /---/

Tõsi küll, vihjamisi räägib ta oma raamatus: “Elu veenis mind, et võib usaldada isegi neid, kes omal ajal sattusid mingil põhjusel pahuksisse seadusega. Andke sellisele inimesele võimalus lunastada oma süü, ning te näete, et hea alge võtab temas võimust; armastus kodumaa ja oma rahva vastu, püüe maksu mis maksab taastada usaldus teevad temast kartmatu sõduri.” (Рокоссовский К.К. Солдатский долг. – М: Воениздат, 1983, lk 136) (Suvorov 2000:279).

Seejärel tunnistab Rokossovski tõesti ühemõtteliselt, et tal on piisavalt võimalusi veenduda selles, et *zekist* on võimalik teha sõdurit. (Suvorov 2000:279).

Kinnipeetavad armees (5)

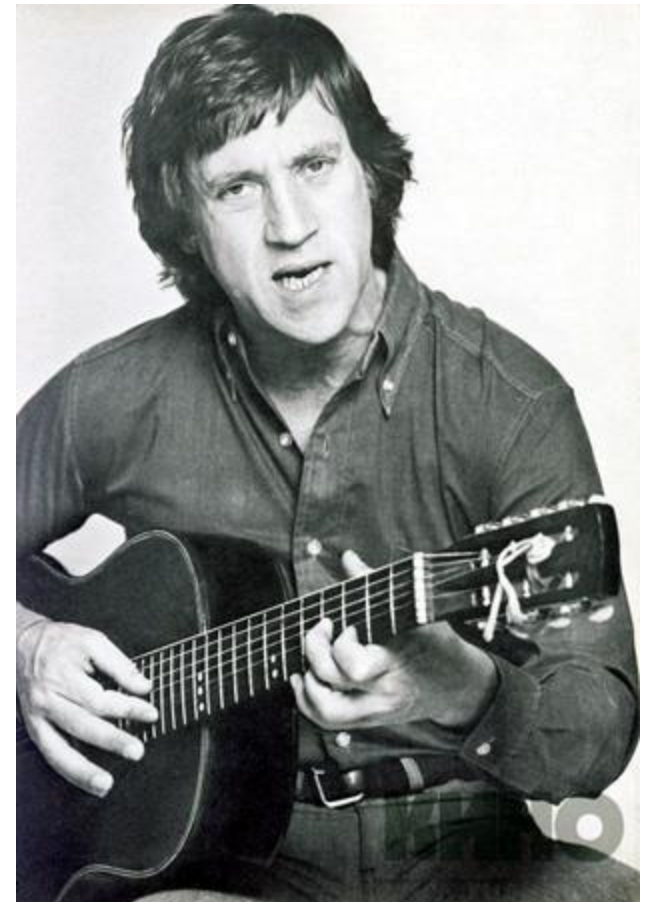
- Kuna professionaalsed kurjategijad olid riskiga harjunud, siis said paljudest hinnatud sõdurid (ja suured marodöörid) (Šalamov 1989: 505).
- Oma jälje armee traditsioonidele on kindlasti jätnud ka ehitusvägedes teeninud kriminaalne element.
- *Aga tal oli nähtavasti meelevald kõiki sõimata. Isegi meie „sovhoosi“ Pjotr Maksimovitš Gerasimovi. See 25 aastat saanud marssal Rokossovski armee major oli päris sulii. Kui ta vahel jutustas oma seiklusi Isamaasõjas, siis polnud seal sõjaga midagi tegemist, vaid ainult tagalas röövimise ning tapmisega (Haamer 1993: 109).*

Kinnipeetavad armees (6)

Vladimir Vössotski, Chernye Bushlaty

https://www.youtube.com/watch?v=hk_D2tOubYM

Maneer, laad, kuidas Vössotski esines:
Kähisev-käre hääl, kitarr sageli häälest ära,
poolkatkiste vaskmähistega keeltega kitarr jms.

PILGUHEIT SULETUD SUBKULTUURI: MÕNDA KINNIPIDAMISKOHA JA SÕJAVÄE SIIRDERIITUSTEST

Uurijad on täheldanud sõjaväe ja vangla vahel teatud sarnasusi. Mõlemale on ühine meeste ülekaal, hierarhilisus ja teatav eraldatus muust maailmast (Lipsonen 1990: 11).

Vangla/laagri siirderiituste varasema perioodi kohta (20. sajandi I pool) pärinevad memuaarsest kirjandusest, hilisema perioodi Eesti kinnipidamiskohtade siirderiitustest on juttu tehtud ajakirjanduses; mitmeid *sissekirjutuse* ehk *prapiska* küsimusi ja ülesandeid on 1980.–1990. aastatel kogunud Uno Ilm.

Sõjaväe paar siirderiituse näidet Eesti Vabariigi esimese iseseisvuse aja (1920. aastate) armeest, mis sisalduvad tollal talletatud keelematerjalidest. Valdav osa sõjaväe siirderiituste andmetest pärineb siiski 1980. aastatest, nendega on siinkirjutaja ise kokku puutunud toonase Nõukogude Liidu armees (sidevägedes) aega teenides.

Saabumine uude keskkonda. Siirderiitus

Inimene satub täiesti uude keskkonda.

- Ületades piiri endise ja uue vahel, uude subkultuuri sisenedes, tuleb tal osaleda (olla peaosaline) teatud rituaali(de)s.
- Rituaali, kus üksikisik siirdub ühest sotsiaalsest seisundist teise, nimetataksegi siirderiituseks.
- Siirderiitusi iseloomustab suhteliselt agressiivne ja vägivaldne iseloom, mille eesmärk on uustulnukad (siirdatavad) enesele täielikult allutada, kontrollida nende vastupidavust ekstreemsetes situatsioonides.

- 1) Irrutusriitused: eesmärk on siirdatava vanast staatusest võõrutamine;
- 2) vaheriitused – isiku ettevalmistamine uude seisundisse siirdumiseks;
- 3) liitumisriitused, kus sotsiaalne rühm võtab uue liikme omaks või võtab üksikisik omaks uue sotsiaalse seisundi koos vastava rollikäsitusega.

Mõnigi kord võivad kolme põhietapi piirid ähmastunud või omavahel segunenud olla. Samuti võib etappidesse jagunemine olla detailsem.

Siirderiitused sõjaväes (1)

Eesti I iseseisvusperioodil:

Veski tegemine,

moosese ja aaroni tegemine >

1980ndatel NLi armees: *jalgratas* (vn велосипед).

Sama toiming oli 1990. aastate keskel Eesti kinnipidamisasutusteski kasutusel). Jällegi on tegemist vaheriitusega – uustulnukale ei anta ööselgi rahu. Kontrollitakse uustulnuka närvisüsteemi ning vanemad olijad saavad uue arvelt nalja.

Nõukogude armees oli vanemate ajateenijate suhtumine noorsõdurisse üsna halb, sageli julmgi. *duhh* < vn дых 'vaim, hing; hais, lõhn'; *salaaga* ~ *salabonn* < vn салака 'räim, (soolatud) silk' (neile lisandus tihti mõni vulgaarne täiend) – olid halvustavad.

Siirderiitused sõjaväes (2)

Kui aasta teeninud sõdurit nimetati *duhhiks* või *salabonniks*, siis oli tegemist ränga solvamisega. Aasta teeninud sõdur (st *teise aasta mees*) kuulus väärrikasse, privilegieeritud seisusesse, sest olles vaheriitused läbinud kuulus ta “tõeliste” ajateenijate hulka. Teatud eeliseid võisid omada noorsõdurid, kelle rahvuskaaslased moodustasid väeosa *vanakeste* ehk vanemate ajateenijate (täpsemalt: poolteist aastat teeninud sõdurite) hulgas enamuse või vähemalt kaaluka osa.

N. Liidu sõjaväes esimest aastat teeninud nooruki staatus oli sarnane praeguse meeskorporatsiooni (*korbi*) *rebaste* dressuuri läbiva noormehe omaga: nii *duhhil* kui *rebase*l on esimesel aastal palju kohustusi, kuid puuduvad õigused. Mõlemal pool (nii sõjaväes kui korbis) kehtib põhimõte, et käsutada oskab see, kes oskab ise käsku täita, st kes on proovi- ehk dressuuriaja läbi teinud. Teise aasta ajateenijat võib võrrelda korbi värvikandjaga (vt ka Kõivupuu 1995: 182).

Siirderiitused sõjaväes ja vanglas (3)

Ajateenistusse saabumine: kogunemis-/vastuvõtupunkt, kus käiakse **saunas** ja tsiviillriided vahetatakse sõjaväevormi vastu. Nn **röövimine**, kus samas töötavad vanemad ajateenijad endale sobivat rõivastust jm varustust, aga ka raha, toidupoolist jms otsisid ja ka said. Seetõttu mindi sageli aega teenima vanemas ja juba kasutatud rõivastuses.

Ka laagrites ja kinnipidamisasutustes viidi kinnipeetavad (väidetavalt hügieenilistel eesmärkidel) sauna.

Harri Haameri tapilaagri meenutused:

- Iga kord, kui uus partii mehi sauna viidi, pidas ülem-„suuka“ (lk 45) meile epistli, mis algas nõnda: „Teie, lurjused, vaadake, et te käitute viisakalt /.../“ (Haamer, lk 45-46)
- Saunabaraki eesruumis võttis meid vastu terve trobikond punase näoga poisinolke, kes suure õhinaga asusid meie kompse haarama. /.../ (lk 47)
- /.../ ja see sõimas meid järjekordselt fašistideks /.../ (lk 48)

Siirderiitused sõjaväes ja vanglas (4)

- „Nuka mužitški, kladite sjuda vse svoi šmutki,“ kamandab üks, paitades pussi oma kirsasääres. (lk 52)
- Kui selle vargapealiku nõudmist otsekohe ei täideta, saavad tema sellid aktiivseks. Pussid tuuakse lagedale ning mõni neist astub sammu meile ligemale. (lk 53)
- Need pussipoisid paistsid asja üsna tõsiselt võtvat. Aga meid on ikkagi 150 seitsme vastu. (lk 53)
- Niipea kui leedulane oli mahapandud kompsude juurde jõudnud, uhjutas ta välkkiirelt narilauaga ja kõige ligem varganägudest sai niisuguse laksaku vastu pead, et ta otsekohe ninuli varises ega tõusnudki enam. (lk 54)

Siirderiitused sõjaväes (5)

Sõjaväkke saabuti enamasti lühikese soenguga, kuid ikkagi pügati saabujatel pead nulliga paljaks.

Sõjaväe siirdusriituseks (jällegi vaheriituseks) võib lugeda noorsõduritele esitatavaid traditsioonilisi alandavaid küsimusi (ülesandeid), mis meenutavad noorele ajateenijale pidevalt tema tühisust ja madalat staatust. Erinevates N. Liidu osades viibinud noortele ajateenijatele esitatud küsimused olid üsna sarnased (kindlasti esines varieeruvusi):

1. *Как служба?* (Kuidas teenistus läheb?) Kui eksamineeritav vastas, et teenistus läheb normaalselt, sai ta karistada (nt rusikalöögi kõhtu). Reeglikohaselt tuli naeratada ning öelda: *Я счастлив!* (olen õnnelik).
2. Tavaliselt järgnes: *А как дедушке служба?* (kuidas vanasõduril ehk *vanaisal* s.t poolteist aastat teeninud sõduril teenistus läheb?) Nüüd pidi vastaja oma peakatte maha viskama, sellel saabastega peal trampima ning hüüdma: *заебала служба!* (teenistusest on kõrini!).

Siirderiitused sõjaväes (6)

3. Kolmas küsimus: *сколько служил?* (kui kaua oled teeninud?) Õige vastus: *только с поезда!* (saabusin just rongi pealt).

Nendele kolmele küsimustele tuli noorsõduril (*duhhi!*) vastata poole aasta jooksul korduvalt. Loomulikult tuli noorel jooksuga täita vanasõduri kõiki käske ja soove.

Ajateenijad ootasid kaks korda aastas (kevadepool ja sügisel) kannatamatult kaitseministri käskkirja ehk *prikaasi* < *vn приказ*. See kutsus uued ajateenijad armeesse ja annab õiguse vabastada teenistuse läbinud ajateenijad.) *Duhh* pidi alates sajast päevast enne *prikaasi* (kuni käskkirja ilmumiseni) nimetama *deduškale* täpse *prikaasini* jääva päevade arvu. Vastasel korral sai *duhh* karistada. Mõnes väeosas lugesid *duhhid* igal õhtul (alates sajast päevast) *vanaisadele* luuletuse, mille lõpus nimetati käskkirjani jäänud päevade arv. ***Demblirongi mängimine***.

Prikaasi ootasid kõik ajateenijad. Kõige rohkem aga *vanakesed*, sest neid hakati siis hea teenistuse puhul koju lubama. Enamasti aga tuli enne kojusõitu sooritada *demblitöö* – so sõjaväeosaja juhtkonna poolt määratud töö (nt ehitus-, remonditöö vms), mille täitmise järel koju pääseb. *Duhh* tõusis aga pärast käskkirja ja teatud riituse hierarhiaredelil pügala võrra kõrgemale: varsti saabusid väeosadesse uued *duhhid*, kes omakorda kõige tüütumaid ja alandavamaid ülesandeid täitma hakkasid.

Siirderiitused sõjaväes ja vanglas (7)

NB! Siin esineb sõjaväe ja kinnipidsamiskoha traditsioonides märkimisväärne sarnasus. Elukutseline ehk seaduslik varas (*вор в законе*) **ei tohtinud** vargaseaduse järgi ei vabaduses ega vanglas **tööd teha**, vastasel korral tabanuks teda karistus. **Mida tähendas töö tegemine? > suukastumine, suukad (= litsi löömine, litsid mehed...) suukade sõjad; mingu käsi või saabugu surm**

Nt igasugune koostöö võimu esindajatega, armeesse astumine, paraski väljaviimine, *reisi* tagumine, brigaadi juhtimine jne.

Nõukogude sõjaväes oli töö tegemine samuti noorsõdurite ülesanne, *vanakesele* oli see häbiasjaks. Kuid *demblitöö* tuli sooritada, et koju pääseda. Võimaluse korral tehti seda öösel, et noored ei näeks *vanakest* töötamas. Kuid sel puhul oli ajateenijal siiski peamiseks eesmärgiks töö ruttu lõpetada (väarikus jäi tahaplaanile), et koju pääseda. Seetõttu ei häbenetud sageli enam ka noorsõdureid ning kojusaamise nimel rabati *demblitööd* päeval ja öösel. Sellist töötegemist võib käsitleda irrotusriitusena (tööst võõrdunud harjutatakse tsiviileluga).

Vargaseaduste, nende seaduste muutuste ja sanktsioonide kohta vt

Gurov 1990: 111–112 ja Šalamov 1989: 503–524.

Siirderiitused sõjaväes ja vanglas (8)

„Töö“, mõtiskleb Ivan (Denissovits), „on see, millesse hobused surevad.“
Ta püüab seda vältida. (Applebaum 2005: 332)

„Kolm tuhat meest astus laagri väravast sisse. Aga see pole õige, pigemini olid need kolme tuhande mehe riismed. Vigased, pimedad, düstroofikud, tiisikerid ja jumal teab missugusest tõvest vintsutatud inimesed, keda kui kõlbmatuid Kolõmalt ära toodi.“ (Haamer 1993: 58).

„Tolvan, kohe näha, et oled roheline. Viiakse sind aga Kolõmale, õpid selle kunsti varsti selgeks. Hõõrud silmi ja pääsed põrgust kas või pimedana,“ seletas mees. (Haamer 1993: 58)

„Aga kuidas teie oma käe kaotasite?“ pöördun jutukama paistva vene mehe poole. „Sam otrubil!“ oli jube vastus. „Lähed sinna, siis näed isegi, miks seda tuli teha,“ andis ühekäeline mulle vastuseks. (lk 58-59)

Pridurkad (laagris) (Solženitsõn, Applebaum 2005: 346) + sõjaväes

Enamik *kõigist* vangidest, kes pika karistusaja üle elasid, olid oma laagrielu mingil etapil pridurkad.“ (sh Šalamov, Solženitsõn) (Applebaum 2005: 346)

Siirderiitused sõjaväes ja vanglas (8b)

Tuftaa: töö teesklemine (Applebaum 2005: 331) + Jaan Kross

Jaan Kross Sirontšai karistuslaagris, vagoneti laadimine, tuftaa

“Nu i teper – znai na vseгда: zdes ne tvoja razjobannaja Pribaltika. Zdes Rus svjataja. Zdes tak rabotajut. A nazõvajetsa eto – tuftaa” (Kross I: 269 – 270)

Siirderiitused sõjaväes (9)

Kaitseministri käskkiri loeti väeosa rivistusel ette.

vanakesed lasid seda endale õhtul või öösel veel paar korda esitada. Seda tegi *duhh*, kes ronis nt öökappidest moodustatud lava või tabureti otsa. Ja pärast *prikaasi* lugemist algas pidulik riitus – *pankade* löömine (vn *банка, бить ~ ставить банку*). Vastavalt teenimiskuuude arvule löid kaaslased ajateenija tagumiku pihta kindla arvu lööke ehk *pankasid* (6, 12, 18, 24). Löödi rihma nahkse osa või pandlaga. Löökide tugevus sõltus väeosa traditsioonidest. Kõvemad rihmahoobid (6 või 12) sai noorem ajateenija – 12 lööki tähistas privilegeeritud seisusesse jõudmist, “tõeliseks” ajateenijaks saamist (liitumisriitus). *Vanakest* löödi väga õrnalt, mõnel pool koguni niidiga: *vanake* heitis kõhuli voodisse, tema tagumikule asetati padi, voodi alla aeti üks või paar *duhhi*, kes pidid seal *pankade* löömise ajal *vanakese* hädakisa imiteerima. Pärast *pankade* jagamist õnnitlesid asjaosalised üksteist tähtsa sündmuse puhul.

vt väljendi *ставить банку* tähendust vanglaslängis (Baldajev 1992: 233; BSRŽ 2000: 49 *банка*).

Siirderiitused sõjaväes (10)

Kaitseministri käskkirja väljaandmise päevast alates kuni kojusõiduni jagasid *deduškad* (pärast käskkirja väljatulekut tituleerivad nad end juba *kodanikeks* < *vn гражданин*) oma hommikuse võitüki noorsõduritele. See žest tähistas oletatavasti lepituse otsimist eelneva dressuuri ja vägivalla eest, *vanakeste* taandumist või irdumist oma võimupositsioonidelt.

Siirderiitused kinnipidamisasutuses (1)

Eesti Vabariigi I iseseisvuse aastail.

Friedebert Tuglas ei maini oma 1905.–1906. aasta vanglamälestustes noorte vangide julma kohtlemist või terroriseerimist vanade olijate poolt (Tuglas 1930).

Kuid revolutsionäär **Richard Majak** kirjutab mälestustes (istus vanglas EV alguspäevadel) sellest, kuidas Rakvere vanglas võttis üks *pingisõitja* st hobusevaras ta oma kaitse alla ja päästis ta kõigile noortele vangidele sunduslikest jõhkratest katsumustest, nagu *õnnepulga otsimine, surnu matmine* jne (Majak 1975: 135).

Seega pidi **mingi siirderiituse (vaheriituse) vorm** mõnes Eesti vanglas tol ajal kehtima. Majak ei kirjuta kahjuks jõhkrate katsumuste sisust. Tähelepaneku väärib Majaku lause: *mida staažikam vang, seda suuremad on tema privileegid* (Majak 1975: 161). Sama põhimõtte kehtis ka N. Liidu armee ajateenijate puhul.

Siirderiitused kinnipidamisasutuses (2)

Vaps (vabadussõjalane) **William Tomingas** on oma vanglaelust põhjalikult kirjutanud, kuid ei maini (ei soovi mainida?) uute saabujate vastuvõtmise tseremooniat (Tomingas 1992). Kuid temalt on teada üks **irritusriitus**: *kambrist luuaga välja pühkimine* – ‘vangide tseremoonia vanglast vabaneja kaitseks, et too enam kinnipidamisasutusse tagasi ei satuks’ (Tomingas 1992: 616–617). Tegemist võis olla ka **tõrjemaagiaga**.

1990.–2000. aastate Eesti vanglas kostitas vabaneja (U. Ilma andmeil) vabanemiseelisel päeval sõpru **tsifiiriga** ja jaotas vanglasse jääjatele oma asju (mõnel pool Venes oli see halb enne (Šalamov)). **Kange tee joomine**

Harri Haamer kirjeldab 1948. (?) a Patarei vangla krimkade kambrisse saabumist: *Kto tõi? Palju oled maha nottinud? Tõ gromila? (= murdvaras), lihtsalt varas?, ne iz naših ja heideti magama* (Haamer 1993: 9–10). Küsisin /.../ kus ma võiksin ennast pikali panna. Ta näitas mulle koha põrandal üsna paraski läheduses (Haamer 1993: 10).

Pärast äratust, peldikul käiku ning pesemist algas mu **tõeline ülekuulamine, mida toimetas nüüd vana röövlinägu**, kelle pilk oli nii jube /.../ Kui ta kuulda sai, et olen vaimulik, jättis ta mu siiski aupaklikult rahule. /.../ Siiski ei teinud keegi minuga tegemist. Neil olid oma jutud, omad plaanid, omad naljad. /.../ (Haamer 1993: 10).

Siirderiitused kinnipidamisasutuses (3)

Siirderiitused kinnipidamisasutuses (4)

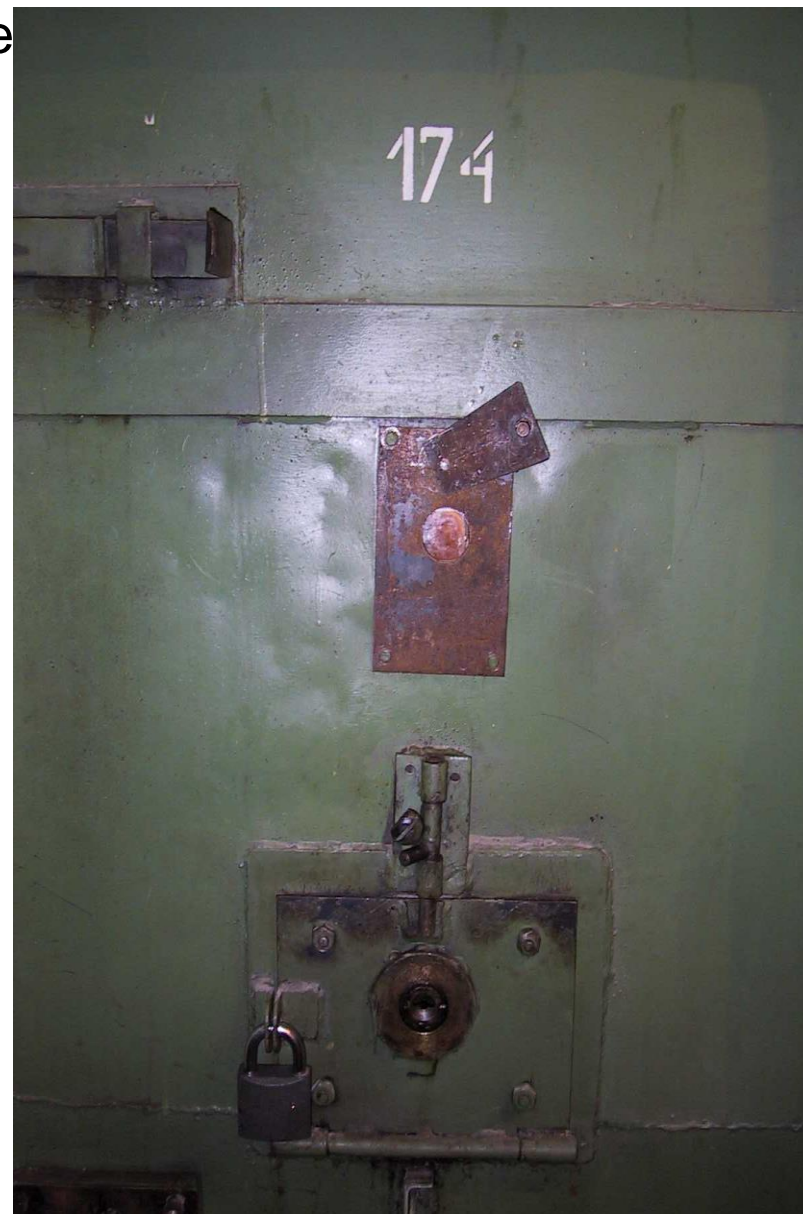
Sissekirjutamine* ehk *prapiska

Sissekirjutamine, nn *prapiska* (vn *пропуска*) on teatav toiming, mille viivad läbi esimest korda kinnipidamisasutusse sattunud vahialusega teised kinnipeetavad. *Sissekirjutamine* sisaldab kindlaid (antud kinnipidamiskohale omaseid) reegleid: **küsimusi** ja **ülesandeid**. Nõuka ajal (ja vahetult pärast seda) oli *sissekirjutamine* levinud enamasti noortevanglas, samuti eeluurimisvanglas. *Sissekirjutamine* näitab uustulnuka psüühilisi ja füüsilisi võimeid ning võib suuresti ära määrata tema asendi kinnipeetavate hierarhiaredelil. Samuti pakub see läbiviijaile teatud vaheldust ja sadistlikku naudingut.

пропуска kohta on Baldajevi sõnaraamatus järgmised seletused: uustulnuka peksmine kambris; esimest korda kinnipidamisasutusse saabunu peksmine; varaste, väljapressijate või valuutahangeldajate grupeeringu uue liikme rahaline sissemaks (Baldajev 1992: 198).

Siirderiitused kinnipidamisasutuses (5)

Kinnipidamiskohta saabunud vahialuse selja taga sulgub kambriuks. Ta jääb varasemate kambriasukate hindavate pilkude alla. Vanad olijad jälgivad uustulnuka käitumist tähelepanelikult: kas too kardab või ei. Siis võetakse uustulnuk risküsitluse alla: tahetakse teada, kellega on tegemist, kust inimene pärit on, millega vabas maailmas tegeles, mille eest süüdi mõisteti jne. Pärast esmatutvust asutakse *sissekirjutamise* juurde. Mõnedel andmetel on uustulnukal võimalus *prapiska* vastuvõtmisest loobuda.

Siirderiitused kinnipidamisasutuses (6)

Kuid sel juhul jääb ta hierarhia madalaimale astmele ning tal tuleb palju rohkem alandusi ja kannatusi läbi elada (Noorus nr 12, 1987, lk 39, Ants 22). Uustulnukale esitatakse konksuga küsimusi, neile õige vastuse leidmine on väga raske, kui mitte võimat

Mitmed **ülesanded** puudutavad inimese **julgust** ja **reageerimisvõimet**. Kui palju küsimusi ja ülesandeid esitatakse, see sõltub protseduuri läbiviijatest. Vale vastuse eest karistatakse tavaliselt peksmisega.

Mõnedel andmetel kästakse vale vastuse eest teha hoopis kätekõverdusi või lepitakse lihtsalt sellega, et öeldakse õige vastus ning esitatakse uus küsimus. Mida paremini uustulnuk *prapiska* läbib, seda suuremad võimalused on tal vanglas edukalt läbi lüüa. *Sissekirjutamist* harrastatakse kõige elavamalt kambrites, kus on koos palju vahialuseid. Uno Ilma suulistel andmetel (novembris 2002) hakkas traditsioon alates 1993. aastast hääbuma. Kui mõnel pool, nt Maardu ja Viljandi vanglas osutus see traditsioon elujõulisemaks ning on tänaseks mujalgi elavnenud. Kuid nii jõhker kui 1980. aastatel, see enam ei olevat.

Siirderiitused kinnipidamisasutuses (7)

prapiska (keerd)küsimusi ja ülesandeid.

1. Sõidad paadiga merel. Paadis istuvad ema, isa ja kõige parem sõber. Paat hakkab põhja vajuma. Sina oled paadis peremees ja välja hüpata ei tohi. Ühe reisija pead üle parda heitma. Kelle? (Vastus: sõbra, sest sõpru leiad alati, vanemaid aga mitte.)

2. Kus on kambris klaver? (Vastus: aknalaud.)

3. Kus on kambris akordion? (Vastus: radiaator.)

4. Kas punase otsaga asja, mis valget välja ajab, oled imenud?

(Vastus: oled, see on ema rind.)

5. Oled lendur ja su lennuk läheb põlema. Lennukist peab välja hüppama. Kas sul jätkub julgust? Kui jätkub, siis pead kahekordse nari teiselt korruselt pea ees alla hüppama. Põrandale aga asetatakse demonstratiivselt terava otsaga malenupp.

(Hüppamise ajal kaetakse silmad kinni, malenupp võetakse ära ning põranda kohale tõmmatakse pingul tekk.)

6. Mis sulle kambris ema meenutab? (Vastus: *karmuška* ehk ukseuuk, selle kaudu saab süüa ja juua.)

Siirderiitused kinnipidamisasutuses (8)

7. Mis reha meenutab? (Vastus: riidenagi.)

8. Kästakse imiteerida mootorrattaga sõitmist. Siis aga hakatakse uustulnuka pead patjadega taguma. Küsitakse, mis puudu on. Kui uustulnuk vastab, et mootorratas on puudu, siis klohmatakse teda patjadega edasi. (Vastus: kiiver.)

9. Osutatakse radiaatorile ja öeldakse, et see on akordion. Kästakse sellel mõni pala mängida. (Õigesti talitab see, kes keeldub enne 'mängimast' kui talle 'akordion' sülle asetatakse.)

10. Öeldakse, et laud on klaver. Kästakse laua taha istuda ja klaverit mängida. Kui katsealune hakkab kätega klaverimängu imiteerima, lüüakse talle vastu sõrmi.

(Õigesti talitab see, kes käsib enne 'klaverimängu' selle 'kaane' avada.)

11. Kus on kambris riigipitsat? (Vastus: elektripirnil.)

12. Kus on kambris külmkapp? (Vastus: aknaraamide vahel.)

13. Kus on kambris elevant ja tema kaks poega? (Vastus: laud ja kaks pinki.)

Siirderiitused kinnipidamisasutuses (9)

14. Mis või kes on kambris kõige tugevam? (Vastus: põrand.)

15. Kus on kambris suvi ja talv?

(Vastus: kambri valge lagi on talv, roheline sein – suvi.)

16. Kellega lähed kaklema – kas karu või 40 röövliga? (Kui katsealune soovib karuga kakelda, siis kästakse tal seinale karu joonistada ning seda nii kaua taguda, kuni käed verised. Kui röövlitega, siis tuleb kambriasukatega kakelda.)

17. Sõidad autoga, pidurid ütleavad üles. Ühel pool tänavat kõnnivad ema ja parimad sõbrad, teisel pool prokurör. Otse sõita ei saa. Kellele otsa ajad?

(Vastus: prokurörile, sest teda peetakse allilmas verivaenlaseks.)

18. Kus on toonekurel kael?

(Vastus: kraanikausi all vee ärajooksutoru.) Siinkohal on võimalus esitada huvitav paralleel hollandi keelest, kus *zwanehals* (luigekael) tähistab kraanikausi alust kõverat vee ärajooksutoru.

19. Kus on kambris kopter? (Vastus: kraaninupp.)

20. Kus on kambris päike? (Vastus: lamp.)

Siirderiitused kinnipidamisasutuses (10)

21. Kui palju on kambris trelle? (Vastus: ainult ühed ja tugevad.)
22. Kus on kambris trumm? (Vastus: prügikast.)
23. Kus on kambris vann? (Vastus: WC auk.)
24. Mis asi on traktor? (Vastus: veespiraal.)
25. Kus on kambris ema hellad käed? (Vastus: *karmuška* ehk ukseleuk.)
26. Kus on kambris isa kuri silm? (Vastus: ukse silm kinnipeetavate jälgimiseks.)
27. Kus on kambris bumerang? (Vastus: raudvoodite painutatud torud.)
28. Kus on kits? (Vastus: väljakutsenupp)
29. Kus on televiisor? (Vastus: teine suurem vaateava ukse)
30. Kästakse laualt võtta doominonupp. Mitu punkti seal peal on, nõnda palju hoope saad (siin peegeldub ka ebausku – saatuse soosikud ja ebasoosikud).

Siirderiitused kinnipidamisasutuses (11)

Mida üldistavalt *sissekirjutuse* küsimuste ja ülesannete kohta öelda? Milliseid küsimuste ja ülesannete malle sellisel puhul esineb?

1. Ühe ülesannete tüübi kohaselt asetatakse uustulnuk valiku ette: kellele armu anda, kellelt elu võtta. Nt küsimus nr 1 – keda paadist välja visata või nr 17 – kellele autoga otsa sõita. Nende küsimustega õpetatakse uustulnukale vangla väärtushinnanguid: ema (vanemad) on tähtsamad kui sõbrad.

Šalamovi arvates on professionaalsetel kurjategijatel ema idealiseeritud, poetiseeritud kuju, ema on näiliselt ainus naine, kellest lugu peetakse. Tegelikus elus aga ema ei aidata (Šalamov 1989: 489–491). Emakultus väljendub veel paaris küsimuses: nr 6 – mis kambris *ema* meenutab ja nr 25 – kus on kambris *ema hellad käed* < assotsiatsioon ema hoolitsuse ja hellusega (krimkad kui praaliad, edvistajad ja mulliaajajad).

2. Kambri asukad tahavad *sissekirjutusel* näha uustulnuka julgust ja otsustusvõimet. Seepärast antakse katsealusele praktiline ülesanne, nt nr 5 – pea ees voodist alla hüpata. Samuti tahetakse näha uustulnuka valu talumise võimet. Seda näitab ülesanne nr 16 – kellega kakelda. Mõlemal juhul saab uustulnuk valu tunda, ta kas lööb oma käed vastu seina veriseks või saab teistelt kolki.

Siirderiitused kinnipidamisasutuses (11b)

Kinnipeetavatest

URKAD: KRIMINAALID (Applebaum 2005: 270–279)

KONTRIKI ja BÕTOVÕJE: poliitilised ja tavavangid (Applebaum 279–293)

Fašistid – paragrahv 58 (Solženitsõn 2. kd : 167)

Termin **poliitvang**, p 58 (Applebaum 2005: 118 – ...)

1948. aastal oli vangidest vähem kui üks neljandik poliitilisi – neid, kes olid mõistetud süüdi kriminaalkoodeksi 58. paragrahvi alusel „kontrrevolutsiooniliste kuritegude“ eest. See suhe järgib juba varasemat mudelit. 1937 ja 1938 oli poliitiliste osa vangide seas vaid 12 ja 18 protsenti, sõja ajal kõikus see 30–40 protsendi ümber (!) ... (Applebaum 2005: 280)

.... Valdav enamik kriminaalvangidest ei olnud tegelikult kriminaalid. Ehkki seal oli elukutselisi kurjategijaid ja .... Nt kindral Aleksandr Lebedi isa jäi tehasesse 10 minutit hiljaks (Applebaum 2005: 281).

Siirderiitused kinnipidamisasutuses (12)

3. Ülesannete nr 9, 10 puhul eeldatakse vastajalt ülesande võtme (mängureegli) tabamist. Kui vastaja skeemi ei tunne (ja enamasti ei tunnegi), siis pakub abitu ponnistus (klaveri- või lõõtsamäng) vanadele olijatele suurt lõbu. Ülesanne suunab rohelise uustulnuka näiliselt praktilisele tegevusele, tegelikult tuleks ülesanne lahendada sõnade abil. Sedalaadi trikid on tavalised mõistatusjuttudes (Aarne, Thompson 875, 920–922 jt).
4. Esineb küsimusi, mis on vulgaarse allusiooniga (perifraasid), mis suunavad vastaja mõtted mingile perverssusele (nr 4), kuid sisult on need küsimused mittevulgaarsed. Akadeemik Arvo Krikmanni andmetel on selline trikk mõistatuses väga produktiivne.
5. Kõige enam genereerib küsimusi kambri ise, küsijad vaatlevad ruumi sisemust ning kombineerivad siis küsimusi. Näiteks nr 7 – mis meenutab kambri reha, nr 15 – kus on kambri suvi ja talv, nr 18 – kus on toonekurel kael, nr 19 – kus on kambri kopter jt – kõik see sõltub ainult ruumist, kus elatakse. Kui muutub vange ümbritsev ruum, muutuvad ka uustulnukale esitatavad küsimused ja ülesanded.

Siirderiituste teema lõpetuseks

Tarmo Urb (sündinud 9.sept. 1952 Tartus) on eesti laulja, näitleja ja laululooja.

Oli mitme piiriületamiskatse ja "nõukogude noortele halva eeskuju andmise" eest aastani 1987 viis aastat mitmesugustes kinnipidamiskohtades ning psühhoneuroloogiahaiglas

Tarmo ja Toomas Urb

Sõidulaul (Eno Raua tekst)

Tõlla ees meil tormab, neli tori täkku

<https://www.youtube.com/watch?v=t0qPzsdI9iw>

Laul Ivani palve 102 (?) paragrahv

<https://www.youtube.com/watch?v=sxYhnL4mws4>

Filmilinke (1)

- Eduard Volodarski 4-osaline film Major Pugatšovi viimane lahing (vene keeles): [Последний бой майора Пугачёва](https://www.youtube.com/watch?v=PqQ0xsTrw_Y), 2. seeria https://www.youtube.com/watch?v=PqQ0xsTrw_Y
- Nikolai Dostali 12-osaline film Lenini testament (vene keeles Завещание Ленина), <http://serialu.tv/serial-10637-zaveschanie-lenina.html>
- Nikolai Dostali film Trahvipataljon, 2005 (vene keeles), <http://dnsmw.com/shtrafbat-penal-battalion-world-war-ii-film-with-english-subtitles-2-dvds-ntsc-2004/>

Filmilinke (2)

- Воры в Законе. Как умирали воры, но не ссучились, <https://www.youtube.com/watch?v=82uGQdV53NA>
- Воры в Законе. Единственная зона на Колыме, где Воры одолели ссученых, <https://www.youtube.com/watch?v=rPvMeYCw-iQ>
- Воры в Законе. Страшный БЕСПРЕДЕЛ НА ЗОНЕ – Убийство Воровского Авторитета, <https://www.youtube.com/watch?v=-5gjfND7NFw>
- Легенды уголовного розыска. Сучья война, <https://www.youtube.com/watch?v=PmncxU5XZ-I>
- Саша Север – Исповедь Вора в Законе – Александр Северов, <https://www.youtube.com/watch?v=AkopqTpDAIQ>
- Воровской КОДЕКС чести – Как проходит коронация ВОРОВ, https://www.youtube.com/watch?v=d_JtOtr0llo
- Воры в законе. Маршалы воровского мира, <https://www.youtube.com/watch?v=UB0Xnzc6Xcc>

Filmilinke (3)

- Легенда Воровского мира. Время Волков,
<https://www.youtube.com/watch?v=T9lv4Zish04>
- Самый уважаемый ВОР в ЗАКОНЕ – Вася Бриллиант. 40 лет на зоне. 3 побега. Икона воровского мира!,
<https://www.youtube.com/watch?v=SsNmKoD4Hjw>
- О жизни настоящих ВОРОВ. Общак. Сходки. Воровской закон – ГЕНЕРАЛЫ преступного мира!,
<https://www.youtube.com/watch?v=IUkkRefsWxl>
- ЛЕГЕНДЫ ВОРОВСКОГО МИРА ХОЗЯЙКА КОЛЫМЫ,
<https://www.youtube.com/watch?v=b-Qzlj-L2RE>
- ЛЕГЕНДЫ ВОРОВСКОГО МИРА ВОРОВКА В ЗАКОНЕ,
<https://www.youtube.com/watch?v=SBXk1xfpuOk>

SLÄNGIST

Partridge'i arvates saab Euroopa slängiajalugu alguse keskaja lõpu-perioodil – XIII sajandil. Sellest ajast pärineb termin *Rotwalsh* – nüüd *Rotwelsch*, mis tähistas **vagabundide slängi** (Partridge 1970: 41). *Rot* märkis vagabundide keelepruugis hulgust, kerjust, võltsi, valelikku; *welsch* – arusaamatut, võõrapärast keelt (Kruuspere 1970: 34; Wahrig Deutsches Wörterbuch 1987: 1079).

Saksa, inglise ja prantsuse slängi esimesed kirjalikud allikad kajastavad varaste keelt (Partridge 1970:41). Slängi all mõisteti algul kurjategijate maailma salakeelt, mille tundmaõppimise abil püüti kurjategijate vastu efektiivsemalt võidelda (Tender 1994: 291-292). Esimene saksa vargaslängi sõnaraamat ilmus 1490. aastal. Prantsusmaal, Itaalias ja Hispaanias nägid sellised sõnastikud ilmavalgust XV sajandi keskel, Inglismaal 1520. Esimesed ingliskeelsed kirjakeele seletavad sõnaraamatud anti välja alles XVII sajandi algul (Homjakov 1971:58).

Liber Vagatorum

Der Betler Orden.

THE BOOK OF VAGABONDS AND
BEGGARS WITH A VOCABULARY
OF THEIR LANGUAGE AND A
PREFACE BY MARTIN LUTHER

First translated into
English by J. C. HOTTEN
and now edited anew
by
D. B. THOMAS

L
079
11,135

HINCKLEY
PUBLIC
LIBRARY

LONDON: THE PENGVIN PRESS

www.eki.ee

Enam kui 80 aastat tagasi avaldas üks vene uurija arvamust, et vargad ja nende släng on määratud kadumisele (**Lihhatšov** 1935/1992: 387).

Ennustus osutus ekslikuks: kuritegevus ja kurjategijad ei ole tänapäevaks ühiskonnast kuhugi kadunud. On oletatud, et kuritegevusel puudub oma spetsiifiline põhjus, mille tõkestamise- või kõrvaldamisega saaks teda likvideerida. Tsiviliseeritud nüüdisühiskond ei tunne ühtegi kuritegevuseta riiki, tõenäoliselt ei teki selliseid riike ka tulevikus. Pigem on tendents vastupidine – kuritegevus ja selle kasv on muutunud paljudes riikides probleemiks (Leps 1991:3).

Mõnda eesti elukutselisest vargast (1)

Elukutseline (professionaalne, seaduslik) varas – tegemist on nn tiitliga, seisusega – **täidab** varaste seas kehtestatud (suulisi) **seadusi, teenib elatist ainult kuritegevusega (varastamisega)**, kinnipidamiskohas kuulus reeglina hierarhiaredeli ülaossa.

Sõltumata Eesti poliitilisest režiimist on siinset kuritegevust alati mõjutanud Venemaa allilm. Kuna meil puuduvad professionaalsete kurjategijate minevikku ja kaasaega käsitlevad põhjalikumad ülevaated, siis võib huviline teema kohta lugeda **Gurovi** venekeelset raamatut “Professionaalne kuritegevus: minevik ja tänapäev” (Гуров, А.И. *Профессиональная преступность: прошлое и современность*) (Gurov 1990).

Eesti elukutseliste varaste kohta leiame pisut andmeid memuaaridest.

Elukutselise (ideelise) varga kirjelduse leiame **Friedebert Tuglaselt**, kes viibis 1905.–1906. aastal (poliitilistel põhjustel) Toompea vanglas. Tuglas kirjutab:

Mõnda eesti elukutselisest vargast (2)

“Ühel õhtupoolikul talvise videviku ajal astus meie kongi väheldane mees hallides kaelakohtulise riietes. Ta teretas kõiki kätt pidi, lausus oma nime ja lisas juurde: “**elukutseline varas**”. Ta oli umbes 50-aastane, lühikesed juuksed juba halliga segamini, nägu väga intelligent säärase elukutse jaoks. Kogu ta **käitumine oli soliid ja meeldiv**. Hiljem lisas ta veel seletuseks, et olla “**ideeline varas**”: ei võtvat iial vaeselt, aga rikkaile tegevat ka siis rähka, kui sellest endale mingit kasu pole. /.../

Ta kuulus omal kombel vangla aristokraatia hulka. Mitmes kord ta juba siin oli, seda ma ei tea. Aga oma “ideelist” ametit oli ta harrastanud juba üle 30 aasta. **Vanglas oli ta vene ja saksa keele** nii kaugele ära õppinud, et võis vabalt lugeda kirjandust neis keelides. **Ülemus usaldas teda** ja teadis, et ta enne tähtaega ära ei põgene. Ja sellepärast lasti tal vahel üksi all-linnas käia vangla asju ajamas. Aga veel midagi: ta pidas vangimajas oma siga. Igakord sissekukkudes muretses ta endale põrsa, nuumas selle söögijäänustega nii suureks, kui palju arvas vajavat liha kuni vabanemiseni, tappis siis looma ja soolas tünni /.../ (Tuglas 1930: 66–68). Teisi kriminaalkurjategijaid nimetab Tuglas vanglaslängi sõnaga *hallideks*, kes olid tema hinnangul “*hall ja huvivaene roimarite kogu*” (Tuglas 1930: 35).

Mõnda eesti elukutselisest vargast (3)

Huvitavat teavet **Tallinna Keskvangla** ehk **Patarei** kohta leiame vabadussõjalase William Tomingase raamatust “Mälestused. Vaikiv ajastu Eestis”. Tomingas viibis vanglas 1934–1936. Samas vanglas *teenisid aega* (so istusid kinni) Eesti taskuvaraste *kuningas* Nikolai Võek ning kasukate *tõstja* (varas) Priidu Tomberg (Tomingas 1992: 606).

Tollased eesti vargad olid spetsialiseerunud kindlale erialale: hobuse-, kasuka-, murd-, taskuvargusele jne. **Tapmisega ehk *märja tööga* varas ei tegeleud.**

Varaste spetsialiseerumisest Venemaal vt **Dorošewitš** 1912: 53.

Professionaalsetest kurjategijatest parema ülevaate saamiseks tutvuda nt Dorošewitši (1912), Lihhatšovi (1935/1992), Šalamovi (1989), Solženitsõni (1990) ja Gurovi (1990, 1995) kirjutistega. Huviline leiab teemakohast teavet ka stalinlikes sunnitöölaagrites viibinud eestlaste memuaaridest.

Esimesed ülesthendused eesti varaste slangi kohta

“1913. aasta detsembris soovitati Peterburi Politseidepartemangu poolt impeeriumis laiali saadetud ringkirjas politseiametnikel hoolikalt varaste erikeelt tundma oppida ning koostada ka vargakeele s6nastik (Tšernõš 1988: 160).

Rakvere kreisi k6ikidest jaoskondadest vastati, et vargakeele s6nu ei ole, ainult **Kreenholmi manufaktuuri pristav Samsonov** saatis Rakvere kreisi politseivalitsuse ulemale 1914. aastal **umbes 40 eesti varaste s6na**, mis on avaldatud ajakirjas **Keel ja Kirjandus** (Tšernõš 1988: 160–161). Raportis teatas pristav Samsonov, et “*eestlastest vargad kasutavad veel perekonnanimede asemel mitmesuguseid **varjunimesid** ja **h6uudnimesid**. M6ned kogunud vargad, kes on karistust kandnud paranduslikes arestiasutustes, moonutavad omavahelisel jutuajamisel s6nu, lisades neile ette m6ningaid t6hti, teised aga kasutavad eesti vargakeelt, millest on teada ainult (pristav Samsonovi poolt esitatud) s6nad*” (Tšernõš 1988: 160).

Vangla- ja laagrislängi liigendamisest

Uurijad on seda mitut moodi liigendanud.

Eelistan Gurovi väljapakutud (ja veidi „tuunitud“) liigendust:

- 1) **kinnipidamiskohtade (elu-oluga seotud) släng** – seda kasutavad nii professionaalsed kui ka “tavalised” kurjategijad, samuti teavad ja tarvitavad seda mõneti ka kinnipidamisasutuste töötajad jms;
- 2) **erisläng**, mida kasutavad ainult professionaalsed kurjategijad;
- 3) **üldsläng**, mida tarvitab nii kriminaalne element (professionaalsed ja “tavalised” kurjategijad (kas kinnipidamiskohas või vabaduses) kui ka seaduskuulekad inimesed, kel pole kurjategijatega mingit pistmist.

VÄLJENDI ÄMBRISSE ASTUMA PÄRITOLUST (1)

Kas see võiks olla laenatud kinnipeetavate keelepruugist? > Tiiu ja Mati Erelt. *Keel ja Kirjandus* 1997, nr 10 690–695

Mõnigi eesti slängi (kõnekeele) väljend pärineb vene (kriminaalse elemendi/ laagri) slängist.

ment ‘miilits, politseinik’ < vn *мент* ‘nuuskur; salapolitseinik’, ‘miilits; vangivalvur’; **papp** (noorte sl) ‘raha’ < vn krim. sl *бабки*;

polt (noorte sl) ‘sõber; meessoost isik; mehe suguorgan’ < vn ? krim. sl *болт* ‘mehe genitaalid’

Patarei ‘Tallinna Keskvangla’ < vn krim. sl *батарей* ‘türm’ < *ботать* ‘räakima’, *батать по свойски* ‘kõnelema vargažargooni’;

härg/jäär ‘tugeva kehaehitusega inimene (mees)’ < vn *бык* ‘suur ja tugev inimene; väljapressija (*рэкетир*), röövel’ (viimane tähendus tõenäoliselt kriminaalslängist) jt. (Vt ka Грачев М. А., Мокиенко В. М., Историко-этимологический словарь воровского жаргона, Санкт-Петербург: ФОЛИО-ПРЕСС 1999)

VÄLJENDI *ÄMBRISSE ASTUMA PÄRITOLUST* (2)

V. Trahtenbergi sõnaraamat 1908;

В. М. Попов, Словарь воровского и арестанцкого языка. Киев 1912.

С. М. Потапов, Словарь жаргона преступников (блатная музыка). Москва, 1927.

В. С. Елистратов, Словарь московского аргю (материалы 1980–1994 гг.) Москва 1994, lk 28.

Д. С. Балдаев, В. К. Белко, И. М. Исупов, Словарь тюремно-лагерно-блатного жаргона (речевой и графический портрет советской тюрьмы). Края Москвы, 1992, lk 25, 33. С. М. Потапов, Словарь жаргона преступников (блатная музыка), lk 4.

VÄLJENDI *ÄMBRISSE ASTUMA* PÄRITOLUST (3)

Nt Aleksandr Solženitsõni GULAGI ARHIPELAAG, 2. köide, 4. ptk
Arhipelaag kivistub (Tallinn: Eesti Raamat 1990: 92): Tõenäoliselt 1937.
a NKVD timukate ähvardus kinnipeetavatele

„Konservipurgid annan jalga, aga tööle sa lähed!“

„Kui liipreid ei jätku, panen teid maha!“ (lk 92).

Paraku ei ole ma väljendit eesti materjalide hulgast leidnud (eesti kuritegeliku subkultuuri sõnavara on ka üsna vähe talletatud). ESi kartoteegis, V. Ojapi kogutud Viljandi (poiste)koloonia sõnakogus (1988) on registreeritud vaid sõna *ämber* 'kergete elukommetega naise suguelund'. vt ka R. Maruste, Kuritegelik subkultuur tätoveeringutes, žestides, slängis. Tartu, 1988, lk 151.

Eesti kuritegeliku subkultuuri sõnavara on väga tugevate vene mõjudega, siis võiks ehk väljendi leida **vene kriminaalslängi sõnaraamatutest.**

VÄLJENDI *ÄMBRISSE ASTUMA* PÄRITOLUST (4)

Vaid Jelistratovi Moskva slängisõnaraamatus (mis sisaldab ka kriminaalslängi) leidub sõna **ämber** (**ведро**) 'pea (tavaliselt rumala inimese kohta)' ning väljend (NB!) *не зведи ведром!* 'ära kõnele rumalusi' (= ära kolista ämbriga!). Viimane allikas ei kinnita (ega lükka ka ümber) väljendi kriminaalset tausta.

Ämbrisseastumist ei ole seega kurjategijate sõnavaras registreeritud (eesti noorte kriminaalslängis esinesid vaid *ämber* 'naise suguelund' ning vn sl *ämbriga kolistama* 'rumalusi kõnelema', aga viimase väljendi puhul puudus viide kriminaalsele taustale). Ka endistelt poliitvangidelt suuliselt saadud andmed ei kinnitanud vanglaslängist laenamise võimalust. Siinkirjutaja on seetõttu loobunud seisukohast, nagu tekkinuks väljend vanglas. Kuid vangla *parask* võis väljendi tekkimisele kaudselt kaasa aidata.

Siinse kirjutise autor kõnelenud mõne endise poliitvangiga: **Jaan Isotamme**, **Viktor Niitsoo** ja **Arvo Pestiga**. Väljendit ei olnud nad kinnipidamiskohtades kuulnud. Muidugi võis väljend vanglas ka hiljem, nt 1990-ndatel tekkida (pärast nimetatud poliitvangide vabanemist).

VÄLJENDI ÄMBRISSE ASTUMA PÄRITOLUST (5)

Potapovil on sõna *parask* (*параша*) kohta kaks selgitust:

- 1) üksikkambrites paiknev kaanega ämber väljaheidete jaoks;
- 2) miilits [Baldejevil jt on esitatud *ämbri* ehk *paraski* (< vn *параша*) kohta koguni viis tähendust: 1) reovee ämber; 2) kinnipeetavate kambri paiknev väljaheidete anum; 3) pesemata, räpane sööginõu; 4) laim; 5) kuulujutt, väärinfo, keelepeks.

Märkimist on leidnud ka väljend *толкнуть парашу* 'kuulujuttu, väärinfot levitama' [Д. С. Балдаев, В. К. Белко, И. М. Искупов, Словарь тюремно-лагерно-блатного жаргона (речевой и графический портрет советской тюрьмы), lk 245]. Veel 1980ndatel kasutati Nõukogude armee sidevägedes sõna *параша*, tähistamaks mingit viletsat asja või nähtust, hommikuse pudru kohta öeldi *каша-параша*.

VÄLJENDI *ÄMBRISSE* ASTUMA PÄRITOLUST (6)

Vanglaslängi kaudne mõju?

Miks võiks vanglaslängi mõju väljendi tekkimisele tõenäoliseks pidada, kuigi väljend ise vanglas tekkinud ei ole? Küsimusele vastamiseks teeksime esmalt lühiekskursiooni vangide hierarhia ja paraski vahelistesse suhetesse.

Juri Lotman „Kunstikooslus kui olmeruum”. Kultuurimehhanismide komplitseerudes asendub „kultuurse” (korrastatud) ja „mittekultuurse” (korrastamata) lihtne vastandus hierarhiaga: suletud siseruumis hakatakse eristama kõrgema kultuuritähendusega piirkondi. Vanglakambri (ühiskongi) puhul ei saa me päris kindlalt väita, kas seal kõrgema tähendusega piirkond esineb. Küll eksisteerib madalama tähendusega piirkond, ***parask***.

VÄLJENDI ÄMBRISSE ASTUMA PÄRITOLUST (7)

Paraskist kirjutavad või kõnelevad pea kõik vanglas / laagris istunud isikud. Selgub, et mida madalam on kambriasuka positsioon kinnipeetavate hierarhias, seda lähemal paraskile asub tema magamisase. Ja vastupidi: mida kõrgem positsioon, seda kaugemal haisvast paraskist magamisase paikneb.

Richard Majak kirjeldab 1919. aasta vanglapäevi, mil üks parunivõsuke sunniti paraski juurde „valvesse”. Kui kellelgi häda peale tuli, siis pidi noorparun paraski kaane üles tõstma ja pärast jälle peale panema.

Heino Noor on mulle kõnelenud Stalini-aegsete sunnitöölaagrite barakkide olukorrast. Need olid meeletult ülerahvastatud ning kõige nõrgemad **hingevaakujad** (GULAGI eestinduses) (*dohodjaagad*) olid sunnitud vahetult paraski ümber magama. Seetõttu sattunud mõnigi kord pange suunatav ihuhäda paraski ümber magajatele peale. *dohodjaaga* < *vn доходной, доходяга* ‘jõuetu, nõrkenud inimene’ [Д. С.

Балдаев, В. К. Белко, И. М. Искупов, 70].

VÄLJENDI ÄMBRISSE ASTUMA PÄRITOLUST (8)

Harri Haameri mälestused

Tema küsitlemine öösel Patarei kambris nr 17, kui ta krimkade hulka sattus: *Kto tõi? (lk 9) Palju oled maha nottinud? Tõ gromila? (= murdvaras), lihtsalt varas?, ne iz naših ja heideti magama.* (Haamer 1993: 9–10). Küsisin /.../ kus ma võiksin ennast pikali panna. Ta näitas mulle koha põrandal üsna paraski läheduses (Haamer 1993: 10).

Solženitsõn kirjeldab Solovetski laagri ülerahvastatud baraki olukorda: „... said nad käsu „magada serviti“ – ja see oli veel hea, jaoülem surus siis kellegi pistise eest narile teiste vahele. Ülejäänud seisavad öö läbi naride vahel (süüdlane käsutatakse sein ja paraski vahele, et kõik tema ees oma tarbeid õiendaksid).“ (Solženitsõn 1990, 2. köide: 29).

VÄLJENDI *ÄMBRISSE ASTUMA PÄRITOLUST* (9)

Väite paikapidavust (mida kõrgem koht hierarhiaredelil, seda kaugemal paikneb magamiskoht paraskist ja seda lähemal värsketele õhule) kinnitasid mulle 1996. aastal Tartu arestimaja töötajad.

Esineb ka vastupidiseid (reeglit kinnitavaid erandeid?) näiteid – poliitiliste kambrist. Jaan Kross sattus 1. korda (Keskk)vanglasse e Patareisse (1944. aastal), kambris nr 15: „Sain endale asemekoha põrandale, pea vastu seda värvitud kasti, mis oli klosetile katteks ...“ (Kallid kaasteelised 2003, I: 123–124).

Uno Ilma andmetel on varaste (au)koodeksis nõue, et söögi ajal ei tohi varas paraskile minna, see oleks seaduslikule vargale (vn *вор в законе*) vääritud tegu. Vene spetsialist A. Gurov seda varaste seaduse punkti oma raamatus ei maini.

VÄLJENDI ÄMBRISSE ASTUMA PÄRITOLUST (10)

Konstrueerime järgmise tuletuskäigu.

Parask (väljaheidete ämber) levitab kambris ebameeldivat haisu. Vangile seostub *parask* (vn *параша*) haisuga. Vanglaslängis tekkis *paraski* pinnal mitu väljendit, näiteks vn *толкнуть парашу* 'lolti juttu ajama, keelt peksma, kuulujuttu levitama, väärinfot levitama' (= paraskit, sitaämbrit tõukama) — assotsiatsioon **suust (sita)haisu väljaajamisega**. Vanglapiiridest välja kandudes (vanglaga mitte kokku puutunud inimeste seas) võis väljendi varasem haisuga seostamine ununeda. Paraski ehk väljaheidete ämbri tõukamine võidi seostada kolistamisega. Rumala jutu kohta tekkis väljend *ämbrit kolistama* (vn *звенить ведром*). Lühidalt näeks see arengurida välja järgmine: vn ***параша > толкнуть парашу > звенить ведром***. See hüpotees on siiski liialt habras. Kõige problemaatilisem on see, kus, millal ja kuidas muutus sõna *parask* sõnaks *ämber*. Seepärast tuleks kaaluda ka teisi väljendi tekkimise võimalusi.

VÄLJENDI *ÄMBRISSE ASTUMA* PÄRITOLUST (11)

Laen filmist? Igor Gräzini arvates on väljend *ämbrisse astuma* käibele tulnud sajanditagusest Ameerikat käsitletud tummfilmidest, mis meieni jõudsid tšehhide 1964. aastal vändatud filmi „Limonaadi-Joe” kaudu, kus õilis kauboi Sändi sattus hobuse seljast maha karates mitu korda jalaga ämbrisse.

Jalaga ämbrisse (vm anumasse) astumist on kasutatud teisteski linasteostes. „Pikk blond mees...” Sealgi vist astus näitleja Pierre Richard sõna otseses mõttes jalaga ämbrisse? Menuka multifilmi „Oota sa!” ühes seerias astub hunt jänest taga ajades jalaga lillevaasi ning jänesejaht ebaõnnestub.

Filmist laenamissegi tuleks suhtuda kõhklusega: filmide ning väljendi *ämbrisse astuma* menuhari langeb erinevasse aega. Film jooksis kinolinadel 1960. aastate keskel, kuid väljend muutus populaarseks 1990. aastate algul. Kas väljend võis varemgi mingis seltskonnas käibida, muutudes menukaks hiljem?

VÄLJENDI ÄMBRISSE ASTUMA PÄRITOLUST (12)

Saksa tõlkelaen? Saksa keeles esinevad väljendid *in den Eimer gehen* 'rikutud saama, kõlbmatuna aia taha minema; mokka, nahka minema' (= ämbrisse minema) ning *etw. ist im Eimer, im Eimer sein* 'midagi on mokas' (= ämbris olema).

Kas saksa keelest laenamine on reaalne, sest viimasel kümnendil on eesti keelde tulnud rohkesti laensõnu hoopis teistest keeltest, inglise, soome ja vene keelest? Saksa keelest laenamise vähesus viimastel aastatel ei tähenda veel seda, et saksa keelest üldse ei laenataks...

???

eesti *ämbrisse astuma* ei ole päris täpne vaste (originaalis peaks olema *treten*). Kuid 'minema' ja 'astuma' on eesti keeles üsna sarnase tähendusega.

VÄLJENDI ÄMBRISSE ASTUMA PÄRITOLUST, UUESTI (13)

Keel ja Kirjandus 2000, nr 10, 739–741 diskussioon Raul Kaasikuga (17 aastat vanglakogemusi)

ämbrisse astuma peaks olema märksa vanem kui ämbrid N. Liidu kinnipidamisasutustes (R. Kaasiku järgi 1980-ndad aastad). E. Kobolti andmetel oli väljend *im Eimer in Eimer (gehen)* 'verboden, milungen' kõnekeelendina tarvitusel juba 1920-ndatel aastatel Pärnu sakslastel. Minu eelmises artiklis esitatud hüpoteesi tuleks kohendada. Jään selle juurde, et tegemist on saksa laenuga. Kuid mitte 1990-ndate aastate laenuga, vaid vähemalt 70 aastat varasemaga. Seega oleks Nõukogude Eesti vanglates kasutatud *ämbrisse astumine* (kui seda seal üldse pruugiti!) juba laenatud väljend (E. Kobolt, *Die Deutsche Sprache in Estland am Beispiel der Stadt Pernau*, lk 93).

Kui arvukas on allilma slängisõnavara? (1)

Sõltub definitsioonist: kas lugeda sinna vaid professionaalsete kurjategijate erislängi või ka vangla eluoluga seotud slängisõnu (vanglasläng oleks üks allilma slängi alaliike) ning asotsiaalse elemendi slängi.

Kas arvestada allilma slängiväljendite arvukuse hindamisel ka ajaloolist materjali või ainult käibivaid slängisme? Nt 1529. aastal ilmunud Martin Lutheri eessõnaga „Hulguste raamatu“ (Liber Vagatorum) II väljaandes on üle 200 kerjuste sõna; XX sajandi alguse V. Trahtenbergi sõnaraamat sisaldab u 4000 slängisõna. 1930-ndail aastail arvas D. Lihhatšov, et üks allilmategelane kasutab aktiivselt u 200 slängiväljendit, kuid teab ning mõistab neid mitu korda rohkem. 1980ndatel aastatel on kirjutatud (R. Maruste), et taskuvarastel on kasutusel 400 eriterminit, kaardimängijatel umbes 200, narkootikumidega äritsejatel umbes 150 jne. Vene spets A. Gurov on väitnud, et tänapäeva venekeelses õigusrikkujate keeles üle 10000 sõna. Soome L. Lipsoneni „Vankilaslängin sanakirja“ (1990) sisaldab umbes 5000 sõnaartiklit.

Kui arvukas on allilma slängisõnavara? (2)

Enam kui 800-leheküljeline ingliskeelne kogumik “A Dictionary of the Underworld. British and American“ (koostaja Eric Partridge, I trükk 1949, kordustrükk 1961) sisaldab u 24 000 sõna ja väljendit. See hõlmab ka ajaloolist ainet, seepärast ongi väljaanne nii mahukas.

Raul Kaasik väitis, et tema koostatavas vanglaargoo kommenteeritud sõnastikus on u 30 000 märksõna, ajalooliselt aga on kasutatud Eestis 50 000 väljendit. Kui see tõsi oleks, kuuluks Eesti kahe näitajaga mõne statistikatabeli tippu. Esiteks oleks meil (R. Kaasikul) maailma suurim vanglaslängi andmebaas (suurem kui inglaster-ameeriklastel ja vene-lastelgi, kel allilma slängiga tegelemises pikk traditsioon) ja pealegi on vanglasläng üks allilma slängi alaliike, kuid R. Kaasikut uskudes oleks meie vanglaslängi leksika suurem kui inglise-ameerika allilma slängi ajalooline kogumik. Kui võtaksime R. Kaasiku pakutud vanglaslängi sõnavara hulka puhta kullana, oleks Eesti maakera kuritegelik naba. Kaasik peab vanglaargoose kuuluvaks kogu vanglas kasutatava sõnavara (isegi kirjakeelde ja üldslängi kuuluvaid sõnu).

TÄTOVEERINGUID (1)

TÄTOVEERINGUID (2)

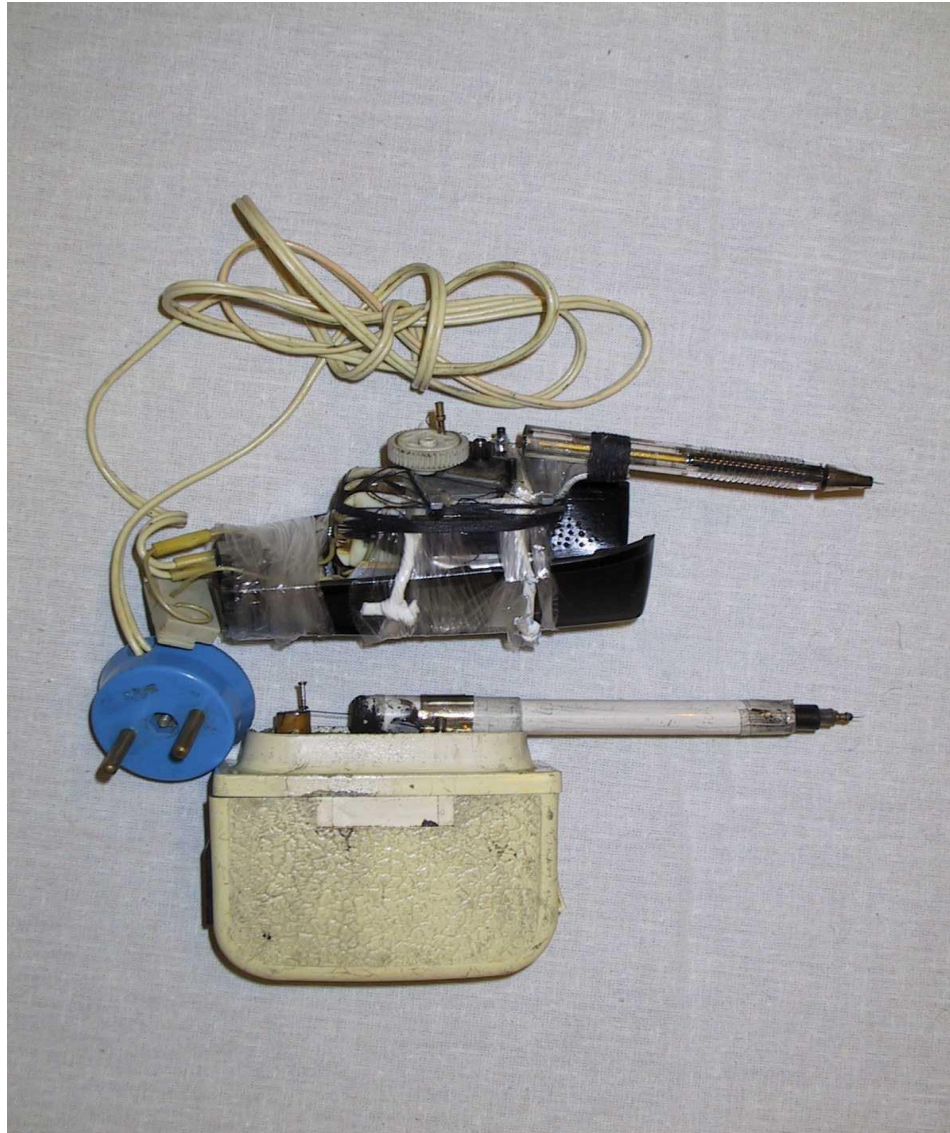

TÄTOVEERINGUID (3)

TÄTOVEERINGUID (4)

Ksiivad ehk maläävad

Näide kinnipeetavate kokkurullitud salakirjadest (*ksiivadest* ehk *maläävadest*) ning ühest avatud salakirjast joonlaua taustal. kirjale märgitakse kambri number või adressaadi hüüdnimi.

KSIIVAD (3)

Hei KARVA KUI

Kas abs, ak on kaes ma ei moista mee
tsainu muti tab utab et juba ammu
on koik kodes aga siivat sinnet ei o
siiani tulund mi das sees
ootau vello.

KSIIVAD (4)

HEI NARVA NUI
KAS ABSJAK ON KÄES MA EI MÕISTA MEIE
TŠAINIK MUTIITAB ÜTLEB ET JUBA AMMU
ON KÕIK KODUS AGA SIIVAT SINULT EI OLE
SIIANI TULNUD MILLES SEIS
OOTAN VELLO.

Kas saadetis (pakk) on käes? Ma ei saa aru! Meie toidujagaja (toidujagaja abilise) valetab, et on juba ammu käes, aga minule ei ole pakki seniajani tulnud. Milles asi? Ootan Vello

KSIIVAD (5)

Isa Petrus

Kuidas sariuga on, kui pu võimalen saada
õhtul talandaga või ma teen ise, alad
kui tule kener padganitau sullogi üht teist.

amtinga Rodrigo.

KSIIVAD (6)

ÕHTUL BALANDAGA VÕI MA TEEN ISE JALAD
KUI TULEB KESSER PADGANIITAN SULLEGI ÜHTTEIST.
AUSTUSEGA RODRIGO.

*Kuidas teega on? Kui on võimalik, saada õhtul toiduga. Või ma
organiseerin ise. Kui tuleb pakk, saadan sullegi üht-teist. Austusega
Rodrigo.*

Ars longa ....